

Discursul domnului Mugur Isărescu, Guvernatorul BNR, în Parlamentul României

Doresc să vă prezint, în prima parte a intervenției mele, evoluția situației financiare internaționale, caracterizată la început ca fiind una de turbulență, mai recent, criză, iar în ultimele două săptămâni, drept o criză fără precedent pe plan financiar internațional manifestată după cel de-al doilea Război Mondial. Am să mă refer de asemenea și la principalele efecte asupra economiei românești.

Subliniez de la început că Banca Națională a României își reiterează punctul de vedere conform căruia aceste tensiuni, fenomene de criză, nu au afectat direct economia și sectorul bancar din țara noastră, dar că există efecte indirecte, acestea tot mai evidente. În plus, într-un anumit context, efectele indirecte, dacă sunt amplificate de dezechilibre pe plan intern, pot într-adevăr să ridice probleme și pentru economia României.

Reafirm de asemenea că Banca Națională monitorizează cu deosebită atenție evoluțiile de pe piețele internaționale, de pe piețele interne, dar și din economia reală și este pregătită pentru a lua măsurile adecvate în caz de nevoie.

Concentrându-mi analiza asupra sectorului bancar din România, încep prin a sublinia rolul său dominant în cadrul sistemului financiar din România. România are un sistem financiar-bancar de tip continental, deosebit de cel anglo-saxon. În acest sistem continental, băncile comerciale, băncile de afaceri, ca să folosesc o sintagmă din limba franceză, băncile comerciale au rolul dominant. În România, peste 90 la sută din totalul activităților de finanțare pentru întreaga economie și pentru întreaga populație se desfășoară prin sistemul bancar. Celelalte segmente ale pieței financiare ocupă o pondere mult mai mică. Fac această precizare atât pentru a spune din ce motiv mă concentrez asupra sistemului bancar, cât și pentru a sublinia că ceea ce se întâmplă la BVB este într-adevăr îngrijorător, dar dimensiunea acestei îngrijorări trebuie să o adecvăm la influența acesteia în economia și sistemul financiar din România. Din analizele noastre, atât la nivel sectorial, cât și la nivelul fiecărei bănci, constatăm că impactul turbulențelor financiare internaționale este în continuare limitat.

În acest context întrebarea fundamentală la nivelul atât al publicului, cât și al mass media este cum de reușește România să facă față acestor valuri de crize. Este de datoria mea să explic în fața dumneavoastră de ce sistemul bancar din țara noastră, fără să fie “vaccinat” și, fără să pretindem că nu va fi afectat deloc de criza financiară internațională, are această particularitate: așa cum am declarat în repetate rânduri, sistemul bancar din România este solid, bine capitalizat și poate să depășească fenomenele de criză.

În primul rând, sistemul bancar din România a fost ferit de ceea ce acum întreaga lume vorbește și le cataloghează ca fiind “produse toxice” – produse financiare extrem de sofisticate, în terminologia de specialitate se numesc *derivative* – și, de asemenea, a fost ferit de produse financiare care se află la originea actualei crize, și anume așa-numitele credite “subprime” din SUA în limbajul de specialitate. De ce s-a întâmplat acest lucru? În niciun caz pentru că sistemul ar fi fost primitiv; în

prezent, intermedierea financiară depășește 50%, în funcție de cum este comensurată, cu alte cuvinte, nu mai avem un sistem bancar puțin dezvoltat, ci, putem spune că sistemul bancar este destul de bine dezvoltat.

Motivele au fost însă altele. În primul rând, băncile românești au găsit pe piața internă suficient „câmp de dezvoltare”, în condițiile oferite de marjele ample de dobândă din economia românească. Cu alte cuvinte, expansiunea creditului în România, de circa 50-60% anual – aceasta a fost media în ultimii 4 ani – s-a realizat exclusiv prin produse de creditare clasice. A existat și o tentație pentru produse sofisticate, în special din partea băncilor străine, însă BNR a avut o atitudine, uneori catalogată drept exagerată, de întărire a normelor prudențiale, de supraveghere foarte atentă și această tentație, cât a existat ea, a fost descurajată înainte de a se materializa.

Al doilea motiv pentru care efectele asupra sistemului bancar românesc sunt destul de limitate și că, în ciuda temerilor, uneori emoționale, ca să nu le numesc iraționale, nu există un efect „de domino”. Avem toate motivele și argumentele, pe care le-am expus și ieri într-o conferință de presă, să afirmăm în fața dumneavoastră, că nu există un astfel de efect. Vă spunem, categoric, că un asemenea efect de domino nu există. Pe piața românească operează într-adevăr două succursale ale unor bănci străine. În cazul acesta, legătura între banca-mamă și banca-fiiică din România este mai directă, dar în rest, singurul lucru direct, ca să mă exprim așa, este de multe ori doar denumirea. Băncile românești, în cea mai mare parte a lor, sunt bănci independente, sunt constituite ca entități persoane juridice române cu capital propriu, care nu poate să fie retras: capitalul investit într-o bancă rămâne din momentul în care a fost investit în capitalul unei bănci, până la eventuala desființare a societății bancare. În calitate de entități independente, acestea au contracte cu alte bănci, eventual și cu băncile-mamă, în această accepțiune și băncile-mamă putându-le influența, cel mult, prin numirea conducerii sau numirea de personal în conducerea acestor bănci, ca orice acționar majoritar. În plus, ele sunt obligate să respecte normele de prudențialitate emise de BNR (care nu a relaxat aceste norme), fiind supravegheate de BNR, deci influența societăților-mamă este relativ limitată.

Mai există un argument, și anume: într-adevăr aceste bănci din România s-au împrumutat din străinătate cu sume considerabile. Pasivele externe totale în valută ale băncilor din România ajung în prezent la un total de 23 miliarde euro, din care 20 miliarde euro sunt împrumutate de la băncile-mamă. Precizez din nou că spunând „banca-mamă” nu trebuie să se înțeleagă că există vreo legătură „ombilicală”. Suma este mare, dar două treimi din această sumă, adică aproximativ 14 miliarde euro, reprezintă împrumuturi pe care băncile românești le-au luat din străinătate, cu scadență mai mare de un an de zile. Mai mult, acestea nu au clauze speciale – cum ar fi, să spunem, executare înainte de scadență. O bună parte din cele 14 miliarde euro, aproximativ 70% sunt cu scadență de peste 2 ani. Deci, un eventual efect de *domino* are șanse extrem de reduse să se declanșeze și bineînțeles că, băncile românești trebuie să se gândească la refinanțări atunci când apar scadențele respective.

Un al treilea argument este faptul că, din vreme, respectând normele europene, Banca Națională a cerut băncilor comerciale din România – și acest lucru a fost reiterat în rapoartele asupra stabilității financiare realizate de BNR – să aibă programe sau planuri de urgență pentru situații speciale.

Acesta intră automat în funcțiune, dacă, să spunem așa, anumiți indicatori se deteriorează. În ciuda faptului că există aceste planuri și în ciuda „zvonicicii” care a dominat viața socială din România, cel puțin în ultimele 10 zile, nici unul dintre aceste planuri nu a intrat în funcțiune. Cu alte cuvinte, băncile au fost departe de o situație reală care să necesite intervenții. Așadar, se poate trage concluzia că a fost doar o simplă zvonicică, exacerbată câteodată de repetițiile, care apar, altminteri normal, în mass media, despre criză. Criză cu referiri la criza financiară internațională, și de aici și pericolul de imitație. Trebuie să recunoaștem că prin extrapolare se poate ajunge la o judecată de tipul: „dacă suntem în Europa și cei de acolo sunt în criză, noi de ce nu am fi?”, dar fundamental nu există motive pentru asemenea judecată.

Un al patrulea motiv este, cum vă spuneam, faptul că băncile românești sunt foarte bine capitalizate. Inițial, acestea au fost foarte bine capitalizate pentru că lumea nu avea încredere în România; în anii 1999, 2000, 2001, după dificultățile financiare din acea perioadă, BNR a cerut o supracapitalizare a băncilor românești. La un moment dat, pe întreg sistemul bancar din România, capitalizarea ajunsese la 26%. A fost poate un vârf, o excepție, pe care o găsim rar în vreo țară din lume; o capitalizare normală se situează la circa 8%. Ulterior, chiar dacă potrivit normelor indicatorul a fost coborât la 12%, capitalizarea pe ansamblul sistemului bancar a rămas la nivelul de 13-14%. Deși avem în continuare unele bănci care, nu știu dacă întâmplător sau nu, apar prin sms-uri, blog-uri, ca potențial având probleme, aceste bănci au capitalizări extrem de mari, față de ceea ce se întâmplă în lume. Deci, nu este exagerat să spun că, din acest punct de vedere, băncile românești sunt chiar o excepție, iar acum se dovedesc a fi o excepție pozitivă. În condiții de *boom*, de creștere economică, uitându-se la acest indicator un capitalist adevărat, optimist, ar spune că băncile nu și-au utilizat cum trebuie capitalul, adică au fost mult prea prudente. Acum, s-a dovedit că acest lucru este extrem de pozitiv. Fără să fac vreo referire concretă, sunt numai la capitolul exemplificări, o să vă spun că acele bănci, giganții aceia despre care lumea nu credea că se pot prăbuși, s-au prăbușit sau au fost naționalizați, au ajuns să aibă o capitalizare adevărată de cu mult sub 8 la sută după ce și-au reevaluat activele în funcție de ceea ce s-a întâmplat pe piață.

În ceea ce privește lichiditatea, este cea care a făcut și face ca impactul asupra sistemului bancar românesc să fie limitat. Aceasta s-a situat la un nivel foarte ridicat, BNR având în toată această perioadă poziția de debitor net în sistemului bancar. Cu alte cuvinte pentru a ne atinge obiectivele de dezinflație am absorbit lichiditate de la bănci, pentru care am plătit dobânzi. În acest moment tindem spre o poziție de echilibru. Este adevărat că pe fondul zvonicicii au existat ceva retrageri de numerar de la unele dintre băncile comerciale și lichiditatea a mai scăzut, dar pe total sistem există încă exces de lichiditate, la care se adaugă nivelul foarte ridicat al rezervelor minime obligatorii. Prin aceste rezerve, băncile au un stoc masiv de lichiditate la BNR, menținut în condiții de maximă siguranță și care poate să fie folosit oricând ar apărea vreo problemă de lichiditate. În plus, conform legii pe care dumneavoastră ați aprobat-o, legea privind statutul BNR, noi suntem o bancă centrală cu funcție de împrumutător de ultimă instanță. Prin lege suntem deci obligați, dacă apare vreo problemă de lichiditate în sistem (nu de solvabilitate), să asigurăm lichiditatea necesară și, cu această ocazie, explic și de ce nu a trebuit să luăm măsurile pe care țările occidentale le-au anunțat. Pentru că, în acele țări, băncile centrale nu erau neapărat împrumutători de ultimă instanță. Deci, noi nu vom face nimic altceva decât să aplicăm legea dacă va apărea o lipsă de lichiditate. Probabilitatea însă este mică, deoarece băncile au acest nivel mare de rezerve minime obligatorii.

Un al 6-lea motiv este legat de, cum vă spuneam, încăpățânarea BNR de a solicita permanent băncilor comerciale românești, inclusiv când euforia era la vârf, să aibă mereu drept port-stindard, prudența și nu cota de piață. Trebuie să spun, acum în fața dumneavoastră, că nu toate băncile ne-au ascultat. Unele și-au propus cota de piață ca obiectiv principal și acum acestea sunt primele care plătesc și care s-au plâns sau se vor plânge public că respiră „mai greu”, ca să vorbesc metaforic. Dar normele prudențiale ale BNR au ajutat și ajută din plin ca economia să depășească eventualele efecte negative indirecte care pot să apară din exterior. Tot la capitolul prudență, atunci când noi am solicitat ca băncile comerciale să fie mai atente la creditare ne-am referit la viteza de creditare. În general, atunci când creditarea crește cu 60-70%, poți să fii cel mai bun bancher, cel mai inspirat, cel cu instinctul cel mai tare, probabilitatea de a greși crește. La fel ca în cazul unui șofer care conduce cu viteză excesivă: probabilitatea de accident crește. Cu alte cuvinte, niciodată Banca Națională – reiterez, ca să fie încă o dată clar și pentru opinia publică –, nu s-a opus creșterii creditării. Noi am vizat doar viteza cu care crește creditarea și care a fost excesivă. În consecință, și acum, când o să mai auziți despre faptul că se va bloca creditarea, vă spun că aceasta va crește în România, crește și în aceste zile, dar viteza de creștere probabil că nu va mai fi de 50-60%, ci se va reduce la – să vă dau o cifră orientativă – nivelul de 25-30%.

Al 7-lea motiv se referă la funcționarea piețelor monetare și valutare, care sunt primele ce resimt eventualele elemente de criză. Ați observat probabil că, în Europa s-au luat măsuri de garantare a operațiunilor interbancare pentru că acolo apare pentru prima oară neîncrederea. Băncile fac operațiuni pe bază de încredere și au expuneri eventual mari unele față de altele. În momentul în care apare o anumită zvonistică, prima reacție este să-și reducă expunerile și în consecință operațiunile interbancare se efectuează din ce în ce mai greu, iar impactul este, ca să folosesc terminologia anglo-saxonă, de *crunch*, deci de restrângere automată a operațiunilor bancare cu impact mai departe asupra plăților. Trebuie să recunosc că resimțim unele efecte, dar acestea nu sunt fundamentale și, cum vă spuneam, nu sunt probleme de lichiditate. Cu atât mai mult, nu avem nici un fel de problemă de solvență. Dar tensiunile, neîncrederea, mișcarea dezordonată a informațiilor – uitați ce s-a întâmplat în Danemarca, uitați ce se întâmplă în Franța –, precum și remarci, așa spune eu pripite, de genul, „dacă ei au luat măsuri, noi de ce nu am lua”, toate acestea, au creat tensiuni în piața monetară și valutară. Așa cum s-a observat, dobânzile au crescut cu mult peste nivelul dobânzii de politică monetară, cu toate că, paradoxal, exista exces de lichiditate la nivelul întregului sistem. Unele bănci, cele care au avut mai multă lichiditate, au preferat să o păstreze, să nu câștige nimic, decât să „se expună” în piață. (Așa, ca o remarcă, pe care aș vrea s-o înțelegeți în contextul actual, și apariția potențială a Ministerului de Finanțe cu solicitări de sume mari care ar trebui să fie împrumutate de pe piața monetară a creat același sentiment și a contribuit la majorarea dobânzilor.) Pe piața valutară, aceleași tensiuni au dus la o volatilitate exagerată a cursului. Pentru economiști și experți, lucrurile par normale, dar mișcările de curs, amplificate de temerea că nu se va face față la plata ratelor scadente pentru creditul în valută, au creat un cerc vicios: au mărit tensiunile și au amplificat volatilitatea cursului. Fac o paranteză – peste 50% din creditul contractat de populație este în valută, o sumă destul de mare: 14 miliarde euro – închid paranteza, toate acestea au mers ca un cerc vicios: au mărit tensiunile și au amplificat volatilitatea cursului. Dar, ca să nu lungesc prea mult vorba aici, am încercat, ieri, să explic și câteva mecanisme tehnice prin care se amplifică tensiunile și trebuie să vă spun că lucrurile sunt sub control, nu avem *per total* lipsă de lichiditate. Sunt bănci care găsesc mai greu lichiditate pe piața monetară, exact

datorită acestei neîncrederi. Banca Națională este gata să le sprijine cu injecții de lichiditate; avem instrumentele necesare pentru acest lucru, pe unele le-am pus în funcțiune, pe altele le avem pregătite pentru a intra în funcțiune. De asemenea, în domeniul cursului valutar, cu toate că am prefera ca acesta să fie determinat numai de piață, și conform legii noastre și conform politicii și strategiei pe care am adoptat-o și în conformitate cu ceea ce se întâmplă în mod concret în lumea de astăzi, transmitem un mesaj clar că nu agreem variabilitățile extrem de mari de curs. Uneori mișcările de curs sunt bune, ele au rolul de a descuraja speculațiile. Totuși, când acestea capătă amploare prea mare și mai ales, când se desprind de realitate, când mișcarea de curs este amplă, iar volumul tranzacțiilor este mic, așa cum s-a întâmplat în unele momente din zilele precedente, pe toate acestea le catalogăm drept anomalii/disfuncționalități și suntem gata să intervenim pe piața valutară direct sau indirect pentru a le atenua.

Un alt argument este legat de nivelul creditelor neperformante. Oricât de bună ar fi lichiditatea, oricât de bun ar fi sistemul bancar, dacă volumul creditelor neperformante este mare, mai devreme sau mai târziu sistemul bancar și financiar va resimți acest lucru. Nu avem date, nici trecute, nici prezente și nici în extrapolările noastre pentru viitorul cel puțin apropiat, care să arate o deteriorare semnificativă a portofoliului de credite. La nivelul întregului sistem bancar din România cifra acestor credite este de 2,7 la sută, – o cifră mai mult decât rezonabilă, comparativ cu ce se întâmplă în alte țări. Este o medie, care într-adevăr ca orice medie poate ascunde o dispersie destul de mare. Sunt câteva produse bancare, așa spune că sunt produsele acelea care au fost promovate agresiv și mai puțin responsabil pe la televiziuni, ca de exemplu, creditul cu buletinul, pentru care gradul de nerambursare, deci neperformanță, este semnificativ mai mare, uneori depășește 20%. Dar repet, pe produse, și în astfel de situații Banca Națională deja a acționat prin organele de supraveghere.

În sfârșit, ultimul aspect, garantarea depozitelor. Circa 99,2% din totalul depozitelor bancare din România sunt sub 20 000 euro, iar plafonul de garantare pentru economiile populației este de 20 000 euro, deci 99,2% din deponenți sunt acoperiți de această garanție. Restul, de 0,8% din depozite, însumate, reprezintă o cifră considerabilă, aproximativ 40% din totalul economisirilor, și aici constatându-se o anumită polarizare. Din acest motiv, Guvernul, și noi suntem de partea guvernului cu această decizie, hotărăște sau înțelegem că va hotărî probabil chiar astăzi să majoreze nivelul de garantare la 50 000 euro. Ne aliniem astfel și la noul standard european de 50 000 de euro și în același timp acoperim o parte mult mai mare, mai substanțială, din totalul depozitelor. În legătură cu aceasta trebuie să reiterez poziția de principiu exprimată luna trecută și de Guvern și de Banca Națională, și anume, că ne vom alinia și vom lua toate acele măsuri care se iau la nivelul UE, dar nu avem motive să ne lansăm noi primii. Aș vrea să se înțeleagă formularea mea care urmează, în, să-i spunem, adevăratul ei sens: țările care s-au lansat în a adopta măsuri suplimentare de garantare le vedeți acum pe lista celor cu anumite probleme. Deci noi n-am avut motive să fim în față. În plus, nici personal nu cred că aici ar trebui să intrăm într-o cursă a garanțiilor, pentru că este tot o formă de concurență neloială, cu efecte care trebuie atent studiate la nivelul unei uniuni monetare. Deci în măsura în care UE va adopta și alte măsuri, noi suntem gata să mergem în aceeași direcție.

Acestea sunt motivele pentru care asupra sistemului bancar românesc, componenta dominantă a sistemului financiar din România, efectele au fost și vor fi în continuare relativ limitate; și totuși nu

trăim într-o oază, facem schimburi cu străinătatea, cum vă spuneam impactul indirect asupra băncilor românești poate deveni chiar major mai ales dacă se manifestă sub forma unor momente de panică.

Cu deosebire, dați-mi voie să trec la a doua parte a raportului meu și să vă vorbesc despre eventualele efecte sau nici nu mai pot să le spun eventuale efecte, pentru că s-au manifestat deja, efectele posibile, indirecte însă, asupra economiei și sistemului financiar românesc, pe care le-aș grupa în 5 categorii.

Indiferent de ce va face Banca Națională, există volatilitate mai mare de curs. Cursul va manifesta o sensibilitate cu totul deosebită și la apariția unor știri care anterior păreau ne semnificative. Noi vom încerca să atenuăm această volatilitate, dar și o prezență mult prea frecventă în piața monetară și în piața valutară nu cred că ar face bine. Deci aici, trebuie să păstrăm un echilibru și, în plus, trebuie să se înțeleagă faptul că aceste variații de curs au logica lor. Ele se înscriu în – să spunem – acea reacție de autoapărare a sistemului bancar și economiei românești la șocurile externe și, deci, în anumite limite, au chiar rol pozitiv – un fel de anticorpi care ne apără – descurajează de exemplu mișcările speculative, care altminteri ar avea impact direct asupra rezervei valutare sau variabilelor reale ale economiei românești.

Noi, la Banca Națională, așa după cum ați constatat, am majorat dobânzile, chiar dincolo de ceea ce se aștepta uneori nu numai opinia publică, dar și analiștii. Dar dobânzile și depozitele bancare constituie numai o parte a economisirii. Economisirea într-o societate este un proces mult mai complex; este vorba de o atitudine atât față de consum și față de ceea ce se definește prin versus „a pune bani deoparte”. De aceea cred că un alt tip de limbaj și un alt tip de dialog public este absolut necesar. Evident, nu este plăcut ca, în loc de promisiuni să vorbești despre cumpătare, echilibru.

O a doua direcție este stimularea creșterii productivității muncii. Productivitatea muncii a crescut, cel puțin în ultimii 5 ani, incredibil de rapid în România – 12, 13, 14% – , dar creșterile de salarii, raportate chiar și la aceste sporuri de productivitate, au fost mult mai mari. Recâștigarea unui echilibru între productivitate și salarii este, în opinia Băncii Naționale, un imperativ pentru perioada următoare. În acest sens, reformele structurale trebuie continuate, inclusiv pe piața forței de muncă; trebuie stimulată sub orice formă activitatea productivă, stimulate investițiile în noi domenii, în care avem potențial și unde apar încă blocaje: agricultura, investițiile în infrastructură, domenii care la un moment dat ar putea să blocheze chiar creșterea economică.

Și în sfârșit a 3-a direcție, pe care Banca Națională a declarat-o de altminteri public – ceea ce vă spun acum nu sunt noutăți, le repetăm de un an de zile –, este să facem eforturi pentru a ține sub control cererea agregată. Bineînțeles că aici, de fiecare dată optimiștii vin și spun: „dar decât să ținem sub control cererea, mai bine să crească producția”. Așa este, dar cererea nu crește pentru că cineva decretează: creștem cu 15 sau 20 la sută. Este vorba de ținerea sub control a cererii agregate, de păstrarea unui echilibru rezonabil și realist între cerere și producție, echilibru care să aibă în vedere și ceea ce se întâmplă în economia românească și în lume. Și aceasta înseamnă o politică de venituri mult mai prudentă decât a fost în ultimii ani.

Aici, în fața Parlamentului României trebuie să o spun din nou: dacă problema nivelului de trai și a veniturilor s-ar rezolva prin decizii politice, toate țările din lume ar fi bogate. Or, experiența lumii a arătat că acolo unde legitățile economice fundamentale, cum este aceasta, a relației între productivitate și salarii, acolo unde nu au fost respectate aceste legități, țările respective au intrat într-un declin agresiv chiar al nivelului de trai. Argentina, care în 1938 era a 10-a țară a lumii ca nivel de dezvoltare și ca nivel de trai este cel mai bun exemplu. În perioada următoare bugetul României nu poate să fie altfel decât cu un deficit extrem de mic, dacă nu echilibrat, deci o gândire mult mai atentă a veniturilor și a cheltuielilor este absolut necesară. În același timp, politica monetară nu poate să fie relaxată chiar dacă unii o solicită prea mult, ea trebuie să rămână prudentă, adecvată situației interne și internaționale.

În final, vreau să spun aici, în fața Parlamentului României că, Banca Națională reiterează că va continua și pe viitor să manifeste maximă vigilență în îndeplinirea mandatului său prevăzut de lege, atât în ceea ce privește stabilitatea prețurilor, cât și în ceea ce privește asigurarea stabilității financiare și că, și pe termen scurt și pe termen lung, stabilitatea prețurilor nu este incompatibilă cu creșterea economică. Este perfect compatibilă, dar cu creșterea economică de durată, sustenabilă și cea care face bine României.

Vă mulțumesc.

14 octombrie 2008